

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra právní teorie

Seminární práce

Analýza vybrané alternativní metody řešení sporů

2006/2007

Vladimír Loutocký

1. Úvod

V případě sporu dvou subjektů jde nejen o to, kdo je v právu, tedy "hmotná" stránka věci, ale také ta "procesní", čili jak může daný subjekt své právo prosadit. Obvyklým způsobem jak dosáhnout ochrany porušených nebo ohrožených práv v rámci určitého právního vztahu je samozřejmě řízení před autoritativním státním orgánem, tedy soudem, přesto je soudní řízení v některých ohledech spíše na překážku účinného prosazení práva. Týká se to zejména majetkových sporů podnikatelů, kteří jsou odrazováni délkou soudního řízení a také nezbytným formalismem s tímto řízením spojeným. Proto se jako jeden z institutů procesního práva prosadilo tzv. rozhodčí řízení, jakožto alternativa soudního řešení majetkového sporu.

Je zajímavé, že společenskou potřebu rychlého a neformálního řešení majetkových sporů zákonodárce zohlednil již v předminulém století, kdy bylo rozhodčí řízení na našem území zavedeno rakouským civilním řádem soudním (zákon č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních). Obdobně na něj navázal zákon č. 142/1950 Sb., o řízeních v občanských právních věcech (občanský soudní řád) a posléze byl vydán samostatný zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, ačkoli zde bylo možno uzavřít rozhodčí smlouvu už jen ve sporech o majetkové nároky z mezinárodního obchodního styku. V současné době je v České republice rozhodčí řízení upraveno zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění.

2. Rozhodčí řízení dle zákona č. 216/1994 Sb.

Základním rysem rozhodčího řízení je bezpochyby jeho dobrovolnost, která se projevuje smluvním vztahem mezi subjekty sporu, založeným tzv. smlouvou o rozhodci pro určitý konkrétní spor, nebo tzv. rozhodčí doložkou pro neurčitý počet sporů, které mohou v budoucnu z určitého právního vztahu či právních vztahů vzniknout (ta bývá většinou zapracovaná přímo do smlouvy, protože pokud již k nějakému sporu dojde, těžko dlužník k uzavření rozhodčí smlouvy

přistoupí dodatečně). Rozhodčí smlouvu je možné sjednat pouze v majetkových sporech, ve kterých by bylo možné uzavřít smír, ale nelze ji sjednat ve sporech vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí, neboť tyto jsou řešeny před soudem, který zároveň koná v daném výkonu rozhodnutí a jejich výsledek pak má vliv i na výsledek řízení o výkon rozhodnutí. Obdobně ji nelze sjednat i v majetkových sporech vyvolaných prováděním konkurzu a vyrovnání, protože v případě prohlášení konkurzu se rozhodčí řízení přerušuje.

V rozhodčím řízení rozhoduje rozhodce. Rozhodce si volí strany sporu, neboť je ctěna zásada smluvní volnosti a autonomie jejich volního uvážení, zákon pouze stanoví minimální podmínky na osobu rozhodce kladené, jako je zletilost, způsobilost k právním úkonům nebo lichý konečný počet rozhodců. Rozhodcem tedy může být kdokoli, mimo soudců a soudců Ústavního soudu, ale neprávnicki si musí uvědomit existenci ustanovení § 5 odst. 1 zákona a ovládat tak nejen zákon o rozhodčím řízení, ale i další právní předpisy (zejména občanský soudní řád, obchodní zákoník a občanský zákoník). Zároveň je autonomní osobou sám rozhodce, protože není povinen tuto funkci přijmout, pokud ji však přijme, jen ze závažných důvodů, které nelze obecně specifikovat, se jí může vzdát. Specialitou jsou stálé rozhodčí soudy, které nevnikají ad hoc k jednotlivým případům, ale jsou zřízeny vždy na základě zákona a fungují dlouhodobě. Nejznámějším stálým rozhodčím soudem je Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Statuty a řády stálých rozhodčích soudů se uveřejňují v Obchodním věstníku, což by měla být postačující forma k tomu, aby se s nimi mohly jednotlivé subjekty seznámit. Podstatným rysem rozhodčího řízení je, že rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud¹.

V rozhodčím řízení se uplatňují některé právní zásady, kromě zásad známých soudnímu řízení i zásady, které jsou právě specialitou řízení rozhodčího. Mezi ty standardní patří zásada rovného postavení stran, priorit

---

¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 15. července 2002, sp.zn. IV. ÚS 174/02.

smírného vyřízení věci, zásada projednací, zásada volného hodnocení důkazů a zásada dispoziční. Od soudního řízení vedeného dle občanského soudního řádu se odchyľují zásady neveřejnosti, což je pochopitelné vzhledem k převažujícím sporům vyplývajícím z obchodních vztahů, zásada spravedlnosti (ars aequi et boni), neboť dohodnou-li se na tom smluvní strany předem, může rozhodce rozhodnout nikoli dle hmotného práva, ale dle zásad spravedlnosti, a zásada dobrovolné účasti a dobrovolného poskytnutí výpovědi. Strany sporu, stejně jako svědci a znalci nemohou být nuceni se k jednání rozhodců dostavit a poskytnout výpověď, na druhou stranu je tato zásada prolomena oprávněním rozhodců požádat soud o provedení těch procesních úkonů, které se rozhodcům provést nedaří a v tomto případě již soud disponuje zákonnými donucovacími prostředky. Právě pro rozhodčí řízení je typické skutečně reálné naplnění jinak obecné zásady rychlosti a hospodárnosti řízení, rozhodci totiž vedou rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.

Rozhodčí řízení je zahájeno dnem, kdy je rozhodcům doručena žaloba, postup řízení i důvody rozhodnutí (viz. zásada spravedlnosti) jsou víceméně v rukou rozhodců, kteří jsou vázáni pouze obecnými ustanoveními zákona, nedohodnou-li se strany jinak, a končí vydáním usnesení (o zastavení řízení v důsledku nedostatku pravomoci rozhodců či zpětvzetí žaloby) nebo rozhodčího nálezu, který doručením stranám sporu nabývá právní moci a nelze jej napadnout odvoláním. Ovšem jistá varianta víceinstančnosti řízení zde existuje, protože pokud se na tom strany předem dohodnou, je možný přezkum vydaného rozhodčího nálezu jinými rozhodci. Taktéž došlo-li při vydání rozhodčího nálezu k závažnému porušení podmínek řízení, taxativně uvedených v zákoně, lze jej na návrh strany zrušit soudem. Důležitým institutem právě pro možnost využití zrušení již vydaného rozhodčího nálezu je povinnost uschování rozhodčího spisu (nálezu, usnesení a jiné listiny) u soudu.

3. Závěr

Ke zhodnocení prospěšnosti i funkčnosti rozhodčího řízení je určitě nutné si všimnout zásadních znaků tohoto alternativního způsobu řešení sporů a porovnat je zejména s klasickým soudním řízením:

1. Důvěryhodnost - na rozhodcích se strany řízení předem dohodly, tzn. mají jejich plnou důvěru.
2. Jednoinstančnost, neformálnost a rychlost řízení - rozhodce postupuje bez zbytečných formalit a jeho rozhodnutí je konečné, což zajišťuje značnou rychlost vyřízení věci a právě toto je v zájmu obou stran sporu,
3. Spravedlnost - rozhodce může při použití zásad spravedlnosti zúročit své zkušenosti z ekonomické nebo právní praxe a dobrat se tak spravedlivějšího rozhodnutí.
4. Nižší celkové náklady oproti soudnímu řízení.
5. Široká vykonatelnost rozhodčího nálezu - rozhodčí nález má obdobné účinky jako pravomocný soudní rozsudek a může být bezpečně využit jako řádný exekuční titul, což je markantní zejména při vymáhání přiznaného práva v cizině.

Určitým negativem je nesporně zvýšená odpovědnost stran sporu, což nemusí být pro všechny dostatečně zřetelné, ale i tak je zřejmé, že jde o moderní a dynamický způsob řešení majetkových sporů a je tudíž možné očekávat stále větší využívání a rozšiřování tohoto institutu.

Seznam použitých pramenů:

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. července 2002, sp.zn. IV. ÚS 174/02.